

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI PEDAGOGLARINING METODIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI

Tursunova Aziza Ixtiyorovna

Qarshi davlat universiteti pedagogika instituti

O'zbekiston respublikasi Qashqadaryo viloyati shahrisabz tumani,

Pedagogika Maktabgacha ta'lim

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6024940>

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining faoliyati pedagogik faoliyatdan iborat bo'ladi. Rahbar bajaruvchilarga qat'iyat bilan o'z g'oyasini o'tkazadi va ularni amalga oshirishni o'rgatadi.

Har bir rahbar psixologik bilimlar bilan bir qatorda muayyan pedagogik bilimga ham ega bo'lishi kerak. Shular yordamida u xodimlarga ularni tarbiyalash va mukammallashishlariga ta'sir etuvchi shakl hamda usullarning yanada samaraliligini topish mumkin.

Tarbiya jarayonida rahbar quyidagi pedagogik muammolarni hal etishi kerak:

- aqliy rivojlanish (xodimlarning umumiy va kasbiy ma'lumoti);
- ma'naviy boyish (madaniy tadbirlar tashkil etish, etik muammolarni yechish);
- muomalani dorilomonlashtirish;
- bunda quyidagi pedagogik tamoyillarga rioya qilish lozim:
  - ezgu ideallar bilan mashg'ul bo'lish;
  - shaxsiy xislatlarni shakllantirish

Tashkilotlar, xodimlar, jarayonlarni va h.k. boshqarishning o'rganilishi ham turli umumboshqaruv yondashuvlari g'oyalari asosida olib borilishi mumkin. Shu boisdan, tadqiqotlar predmeti ham turlicha bo'ladi. Zero boshqaruv nazariyasining evolyutsiyasi, eng avvalo, uning predmetiga bo'lgan qarashlarning o'zgarishidir. Garchi turli yondashuvlarda tadqiqotlar predmetini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lsa-da, ularning barchasi, biron-bir tarzda, boshqaruvni

tashkil etishda alohida funktsiya sifatida tushunishdan kelib chiqadi. Bu funktsiyani amalga oshirish bilan uning hayot faoliyati aniq maqsadga qaratilganligi va uyushganligi ta'minlanadi hamda boshqaruv tizimi tarkibiy qismlarining tuzilishi va o'ziga xosligi, tashkilot faoliyatining ichki hamda tashqi shart-sharoiti va uning natijalari o'rtasidagi aloqalarni o'rganishga yo'naltirilgan bo'ladi.

Umumetirof etilgan boshqaruv tushunchasi bo'magani kabi ta'lim muassasalari va ta'lim sifatini boshqarishning ham umumqabul qilingan tushunchasi yo'q. Ilmiy bilim rivojlanib borgan sari bu tushuncha doimiy ravishda boyib boradi.

O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi" da ko'rsatib o'tilganidek, maktabgacha ta'lim - bu ko'p tomonlamali, maqsadga yo'naltirilgan, bolani ta'limning keyingi bosqichi - maktab ta'limiga tayyorlovchi, jismoniy, ruhiy, individual va yoshga doir rivojlanishini ta'minlovchi ta'lim va tarbiya jarayonidir.

Maktabgacha ta'limning vazifalariga esa quyidagilar kiradi:

- 1) bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va umum-bashariy qadriyatlar asosida aqliy va ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash;

2) bolalarda milliy g'urur, vatanparvarlik hislarini shakllantirish;

3) maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda bilim olish «ehtiyojini, o'qishga intilish mayllarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tarbiyalash

4) bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustaqil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish;

5) bolalarning jisimiy va ruhiy salomatligini ta'minlash. Maktabgacha ta'lim muassasalari hududlarining demografik, ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarini tashkil etish va tugatish Qonunga muvofiq ravishda amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalari yo'nalishiga qarab quyidagi *turlarga* bo'linadi:

- bolalar yaslisi, bolalar bog'chasi, bolalar yasli bog'chasi, xonadon bolalar bog'chasi;

- bog'cha-maktab majmuasi;

- tarbiyalanuvchilarni bir yoki bir necha ustuvor yo'nalishlarda rivojlantiradigan maktabgacha ta'lim muassasasi (til o'rgatuvchi, musiqa, sport yo'nalishlari bo'yicha);

- tarbiyalanuvchilarning jismoniy va ruhiy rivojlanishidagi kamchiliklarini bartaraf etishish ustuvor ravishda amalga oshiruvchi maxsus maktabgacha ta'lim muassasalari;

- sanitariya-gigiyena, profilaktika va sog'lomlashtirish tadbirlarini muolajalari ustuvor ravishda amalga oshiriladigan sog'lomlashtiruvchi bolalar bog'chasi;

- aralash turdagi maktabgacha ta'lim muassasalari.

Mazkur maktabgacha ta'lim turlari ota-onalar tomonidan tanlanadi.

O'zbekiston Respublikasida *maktabgacha ta'limni rivojlantirish maqsadi* quyidagilarda aks etadi:

1. maktabgacha ta'lim muassasalarining maqomini oshirish;

2. ota-onalarning talab va takliflarini inobatga olgan holda. maktabgacha ta'limni muassasalarining xilma-xil turlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratish.

Qo'yilgan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni muvafaqqiyatli hal etish zaruriyati mavjud:

maktabgacha ta'lim muassasalarining davlat tizimini saqlab qolish;

maktabgacha ta'limga qo'yiladigan Davlat talablarini aniqlashtirish;

maktabgacha ta'limning yangi mazmun va texnologiyasini ishlab chiqish:

variativlik, ochiqlik, oila, maktab va mahalla hamda nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlikni tashkil etish tamoyiliga muvofiq maktabgacha ta'lim muassasalarining tashkiliy tuzilishiga o'zgartirishlar kiritish;

jamiyat rivojlanishi bilan bog'liqlikda qo'yiladigan talablar va shart-sharoitlardan kelib chiqib maktabgacha ta'limning o'z vaqtida va muvafaqqiyatli moslashuviga erishish;

maktabgacha ta'limdagi o'zgarishlarga tezda moslashaoladigan maktabgacha ta'lim muassasasi uchun kadrlar tayyorlashning tizimini takomillashtirish.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining birinchi-maktabgacha ta'lim rivojining zamonaviy bosqichi qator o'zgarishlar bilan tavsiflanadi: maktabgacha ta'lim ochiq turdagi ta'lim muassasasi sifatida shakllandi; maktabgacha ta'lim muassasalarining eng muhim funksiyasi bolalarning hayotiy faoliyatini muhofaza qilish va salomatligini mustahkamlash;

tarbiyalanuvchilarni maktab ta'limiga muvofiqiyatli tayyorlash va boshqalar. Shuningdek, bugungi kunda respublikamizda xilma-xil (yasli, bolalar bog'chasi, bolalar bog'chasi-boshlang'ich maktab, davlatga qarashli va xususiy) turdagi maktabgacha ta'lim muassasalari ham faoliyat yuritmoqda. Texnologik yondashuv imkoniyati tarbiya jarayonining o'zida uning ko'p omilliligi - ko'plab omillar ta'siriga uchrashi natijalarning tezda namoyon bo'lmasligi, tarbiyachi faoliyatining (bevosita yoki bilvosita) yo'naltirilganligi, ko'p bosqichlilik bilan bog'liq ravishda mujassamdir. Ko'p bosqichlilik tarbiyalanuvchining u yoki bu sifat haqida tasavvur darajasidan tushunchaga va keyinroq o'zlashtirilganlariga muvofiq harakat qilish ko'nikmasini shakllantirish hamda to'g'ri xulq-atvor odatlarini shakllantirishga o'tish bilan tavsiflanadi. Shunga asosan V.S.Selivanov tarbiya jarayoni, uning bosqichlari ketma-ketligi murakkab o'ziga xoslikka ega ekanligi haqidagi xulosaga keladi. Tarbiya, shaxs sifatlarini shakllantirish amaliyotini yo'nalganlik, xulqning ma'lum shakliga ijodiy munosabat uyg'otishdan boshlanadi, ikkinchi bosqich harakatni to'g'ri bajarish malakasini, ya'ni to'g'ri xatti-harakat qilishni mashq qilish sanaladi. Keyinchalik harakatni unga ijobiy munosabat bilan ko'p marta bajarish davomida oqilona xulq-

atvoriga o'dallantiriladi. Tushunchani o'zlashtirish (shakllantirish) - tarbiya jarayonining keyingi bosqichi. O'zlashtirilgan tushunchalar asosida ijtimoiy xulq tajribasi tashkil qilinadi. Axloqiy fazilatlarini shakllantirish jarayonining pedagogik maqsadlari uning ijtimoiy maqsadlari, ijtimoiy mohiyati va ijtimoiy funksiyalaridan kelib chiqadi.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz kerakki bolalarning axloqiy ko'rinishlar va tegishli faoliyat usullarini amaliy tatbiq etish ko'nikma va malakalarini egallashini ta'minlash; ikkinchidan, shu asosda o'rganilayotgan sifatning yuqori darajasini shakllantirishdan iborat. Bu maqsadlarga quyidagi pedagogik shartlar bajarilganidagina erishish mumkin: bolalarni zarur sifatning yo'naltirilgan rivojlanishiga olib keladigan axloqiy mazmun bilan boyitilgan real hayotiy vaziyatlarga kiritish; bolalarni rivojlantirishga qaratilgan o'z-o'zini axloqiy takomillashtirish vazifalarini ongli ravishda o'z oldiga qo'yishlari; pedagogik ta'sir ilgari lab borish tavsifiga ega bo'lishi, o'zida yangi, biroq hozirgacha shaxsiy tajribada sinovdan o'tganlarni aks ettirishi kerak. Ma'naviy-axloqiy tarbiya ta'rifi, uning psixologik asoslari va mezonlariga asoslanib, loyihalangan axloqiy *fazilatlarini shakllantirish texnologiyasi* sifatida quyidagi tizimli ketma-ketlikka asoslanish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yusupova P, Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. — T.: O'qituvchi. 1993.
2. Xasanboeva O,U,va boshqa. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi.—T.:Ilm ziyo.2006.
3. Sh.A.Sodiqova“Maktabgacha pedagogika”.“Tafakkursarchashmalari”—T.:2013-y

